

**O INFORMAČNEJ HODNOTE JEDNEJ MONOGRAFIE
O DEJINÁCH NOVOTOMISTICKÝCH METAFYZÍK
(Recenzná poznámka)**

ONDREJ MÉSZÁROS, Katedra maďarského jazyka a literatúry FiF UK, Bratislava

S veľkým záujmom som začal čítať monografiu Jána Letza *Novotomistické metafyziky* (Trnava, 2007), lebo okrem toho, že prichádza s dejinami myšlienkového smeru, ktorému sa doteraz u nás nevenovala veľká pozornosť, prezentáciou novotomizmu susedných krajín sľubuje načrtnúť aj vzájomné súvislosti a determinatívne vplyvy medzi nimi. Keďže sa novotomizmu nevenujem z aspektu náboženskej filozofie, ale z hľadiska dejín filozofie, a aj to iba s ohľadom na dejiny maďarského a slovenského myslenia, bol som zvedavý, akými novými poznatkami nás prekvapí autor v oblasti maďarského novotomizmu, teda toho myšlienkového prúdu, ktorý na prelome 19. a 20. storočia v Uhorsku uchvátil aj mnohých slovenských teológov. Musím už na začiatok konštatovať, že sú to skutočne nové „objavy“.

Aby som bol korektný voči autorovi, vo svojej krátkej recenznej poznámke budem vychádzať z tých predpokladov a cieľov, ktoré stanovil on sám: „... v predkladanom diele som nesledoval len cieľ vedecko-poznávaci, ale aj pedagogicko-informačný. Kniha nie je určená len odborníkom z filozofie a z príbuzných odborov, ale aj študentom magisterského, no hlavne doktorandského štúdia v rámci študijných programov Filozofia, Etika, Kresťanská filozofia, Systematická filozofia a Dejiny filozofie“ (s. 13). Pozrime sa teraz na to, ako autor naplnil ciele „vedecko-poznávacie“ a „pedagogicko-informačné“, teda na akej úrovni tľmočí odborníkom a študentom stav bádania v uvedenej oblasti a ako ich orientuje v smere ich štúdia.

Aby som mohol dať odpoveď na uvedenú otázku, upriamim svoju pozornosť na kapitolu s názvom *Maďarský novotomizmus* (s. 90 – 99.). Aj z prvého prečítania je zjavné, že autor spracoval danú oblasť jedine na základe sekundárnej literatúry. To by nebola až taká veľká chyba, veď ktorý historik filozofie na Slovensku dnes ovláda maďarčinu? Lenže aj v takom prípade by bolo vhodné dbať aspoň na filologickú presnosť, ktorá sa vyžaduje nielen vo vede, ale aj v prípade pedagogicko-informačného servisu, a jasne uviesť aj pramene. Obstoí tu iba odkaz na článok Brunó Tarnayho v nemčine, avšak odkaz na Alexandra Bernáta je číry nezmysel, lebo jeho krátky prehľad vo forme hesla v *Pallas Lexikone* (a nie „*Palle Lexikon*“, ako je to u Letza) je jednak v maďarčine (a nie v nemčine, ako uvádza Letz), jednak nespomína novotomizmus ani jedným slovom. Iba predpokladať môžeme, že Letz sa opiera o kapitolu o neoscholastike v knihe Tibora Hanáka (*Az elfelejtett reneszánsz; Zabudnutá renesancia*. Budapest 1003, s. 110 – 130.); túto knihu však uvádza – znova chybne – v rámci literatúry o Valérii Dienesovej. Preto nás ani neprekvapuje, že nevie nič o prvom maďarskom novotomistickom časopise (Bölcseleti Folyóirat) a že väčšinu názvov časopisov a jednotlivých diel, ako aj mien novotomistov uvádza nesprávne. Niekoľko príkladov: namiesto Hittudományi Folyóirat je u Letza „Hittudományi Folyó“; namiesto Bölcseleti je „Bölcseleti“, namiesto Füzetek je „Füzetek“; dominikán Szádok Szabó je Letzom pretvorený na Századok Szabó (Századok v preklade

znamená „storočia“); z Ottokára Prohászku je Prochászka (čo je zvláštna miešanina slovenskej a maďarskej podoby priezviska); Prohászskovo dielo *Föld és ég (Zem a nebo)* Letz uvádza ako „Földeseg“ (čo však nedáva žiadny zmysel) atď.

Najväčšie vedecké faux pas sa objavuje pri menách Bernáta Alexandra, Valérie Dienesovej a Gyulu Kornisa, ktorí sa zrejme teraz obracajú v hrobe, keď sa od Jána Letza dozvedeli, že boli novotomistami. Bernát Alexander by zrejme musel najprv konvertovať, aby mohol byť vôbec katolíckym mysliteľom. Nehovoriac o tom, že bol jedným z najznámejších maďarských novokantovcov na prelome storočí, ktorý napísal aj monografiu o Kantovi, teda o filozofovi, o ktorom sa novotomisti prvého obdobia vyjadrovali iba negatívne. Alexander nikdy nechápal intuíciu v opozícii k pojmovému mysleniu, ale využíval ju vo svojich úvahách o umení (o ktorých zasa Letz nevie nič, ako ani o tom, že jeho priezvisko nie je Bernát, ale Alexander). Letz má pravdu v tom, že Valéria Dienes bola pod silným Bergsonovým vplyvom, mylí sa však, keď Dienesovej „evologiku“ spája s teóriou Teilharda de Chardina, lebo evologika je u Dienesovej dôsledkom časovej syntézy a organickým prvkom jej filozofie tanca. Táto filozofia tanca odvodzuje uvedomenie si sveta, ale aj sebauvedomenie od pohybu, ktorý je zasa zasadený do plynutia času a kontinuálneho vznikania. Ani Gyula Kornis (ktorý bol pôvodne piaristom a v rokoch 1914 – 1920 pôsobil najprv na Kráľovskej akadémii v Prešporku a neskôr tu bol dekanom Filozofickej fakulty Alžbetínskej univerzity) nepatrí medzi novotomistov, naopak, bol jedným z najznámejších mysliteľov duchovného smeru, ktorý vychádzal jednak z nového idealizmu, jednak z Diltheyovej filozofie. Je záhadné, o akú literatúru sa Letz opieral pri zaradovaní uvedených mysliteľov medzi novotomistov. Ak by totiž prelistoval aspoň tie časti dejín filozofie novotomistu Pála Kecskésa, v ktorých hovorí o maďarskej filozofii, mohol sa takýchto chýb vyvarovať.

Možno teda konštatovať, že „vedecko-poznávacie“ výsledky Letzovej práce týkajúce sa maďarského novotomizmu sú minimálne pochybné, takže aj „pedagogicko-informačná“ hodnota jeho monografie je zavádzajúca. Ja by som túto knihu neodporučil ani študentom magisterského štúdia, nieto ešte doktorandom. Tí totiž už o filologickej korektnosti niečo vedia.

Samozrejme, moje poznámky sa týkajú iba malej časti Letzovej monografie a nehodnotil som ostatné kapitoly. Možno však dôverovať autorovi, ktorý sa na takom malom priestore dopúšťa takého množstva chýb a prehreškov voči základným princípom vedeckej práce?

Ondrej Mészáros

---

prof. PhDr. Ondrej Mészáros, CSc.
Katedra maďarského jazyka a literatúry FiF UK
Gondova 2
818 01 Bratislava 1
SR